

Mas Vicenç (Pontós):
un jaciment del paleolític a l'Alt
Empordà

per Joan Abad i Albert Aulines

INTRODUCCIÓ

En aquest treball presentem un jaciment paleolític descobert l'any 2007 per un de nosaltres (Joan Abad) a les proximitats de l'indret conegut com Mas Vicenç (Pontós). Es tracta d'un jaciment format només per indústria lítica (en total, 19 objectes) localitzada a l'aire lliure, sense context estratigràfic, damunt d'antigues terrasses fluvials del riu Fluvià al seu pas per Bàscara (figura 1).

L'Alt Empordà és la comarca de la demarcació de Girona on les evidències del període paleolític són més escasses o poc significants degut, entre d'altres causes, a la poca atenció per part dels investigadors a l'hora de desenvolupar-hi prospeccions arqueològiques. És per això que el jaciment Mas Vicens, amb un registre significatiu i clarament atribuïble al període paleolític, aporta noves i significatives dades per comprendre el fenomen paleolític a l'Alt Empordà i, al mateix temps, pot esdevenir un punt de partida per promoure una recerca sistemàtica en aquesta comarca, una tasca que, a dia d'avui, encara està per fer.

Figura 1. Vista general del jaciment Mas Vicenç el poble de Bàscara i el riu Fluvià.

La fletxa de les imatges assenyala l'àrea de terreny coneguda com Mas Vicenç, just al lloc on s'han localitzat els materials paleolítics. Mas Vicenç està situat al marge esquerre del riu Fluvià al seu pas per Bàscara. A la imatge de la dreta, es pot veure el poble de Bàscara (dreta), la Mare de Déu del Mont (al fons) i Mas Vicenç. Entre Bàscara i Mas Vicenç transcorre el riu Fluvià.

SITUACIÓ GEOGRÀFICA I GEOLÒGICA DE MAS VICENÇ

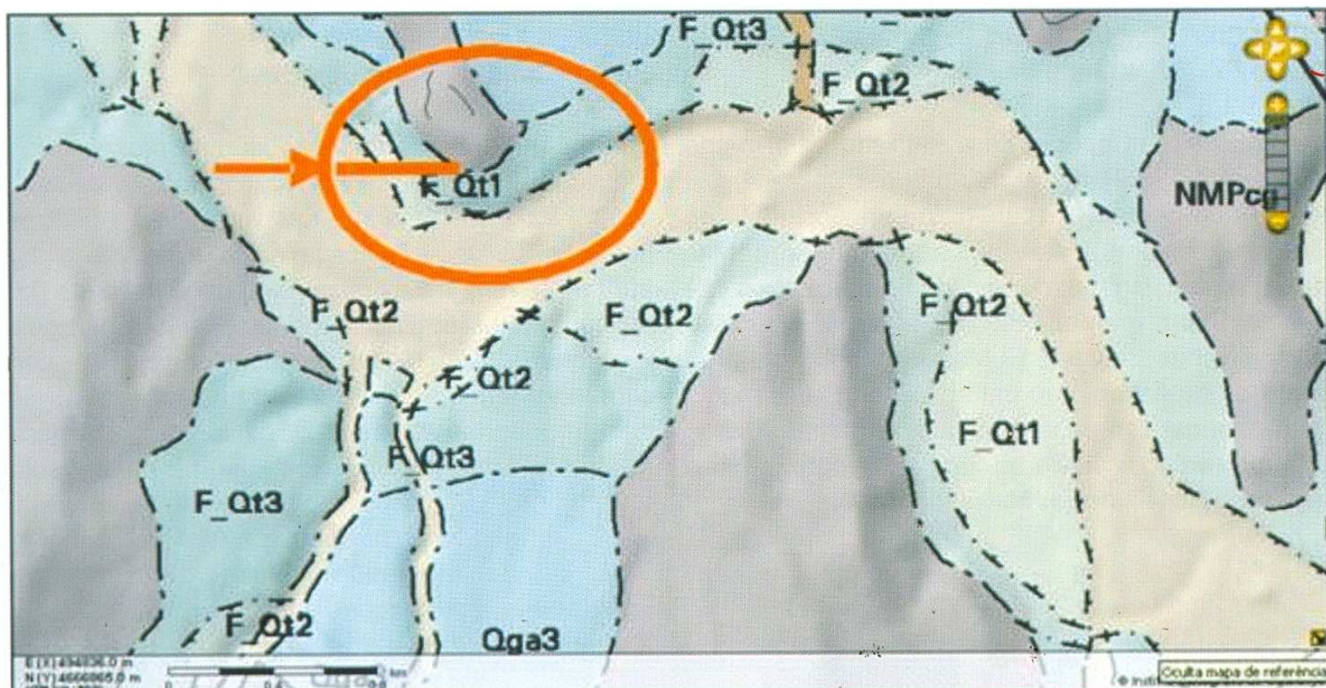
Mas Vicenç és el topònim de la zona situada al marge esquerre del riu Fluvià al seu pas per Bàscara, just després del pont de Bàscara (carretera nacional II de Girona a Figueres). Administrativament, però, Mas Vicenç forma part del municipi de Pontós: està situat a la seva part més meridional i actua de límit amb el municipi de Bàscara. El Mas Vicenç és una àrea elevada respecte el seu entorn degut a la formació geològica del seu subsòl, la qual ha estat formada a partir de l'acumulació, al llarg del temps, de tres terrasses fluvials del riu Fluvià (figura 3).

LOCALITZACIÓ I REGISTRE DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC

Va ser descobert a partir de les diferents prospeccions arqueològiques que hi vam realitzar al llarg de l'any 2007. La indústria lítica, tota atribuïble al període paleolític, va ser localitzada en la superfície d'una àrea de terreny relativament extensa constituïda per antigues terrasses fluvials del riu Fluvià. A part dels instruments lítics (19, en total), no va aparèixer cap altre registre (fauna). Per tant, es tracta d'una estació paleolítica en superfície situada damunt d'una terrassa fluvial. Cal esmentar, finalment, que fa més de trenta anys, el 1979, a Vilajoan, molt a prop de Mas Vicenç, Santi Serra va localitzar indústria lítica del paleolític inferior en un entorn geològic idèntic (en unes terrasses situades al marge esquerre del riu Fluvià).

Figura 2. Nucli multifacial
(BN1GE) de quars (Mas Vicenç
2). Mètode de talla: multipolar
ortogonal

F_Qt1 = Terrassa del Fluvià i afluents. Es troba 2-3 metres sobre el nivell del riu. Holocè
F_Qt2 = Terrassa del Fluvià i afluents. Es troba entre 10 i 15 metres sobre el nivell del riu. Holocè basal
F_Qt3 = Terrassa del Fluvià i afluents. Es troba entre 35 i 40 metres sobre el nivell del riu. Plistocè superior
Qga3 = Glacis d'acumulació. Correlacionables amb la Terrassa 3. Argiles englogant clasts dispersos. Plistocè superior.

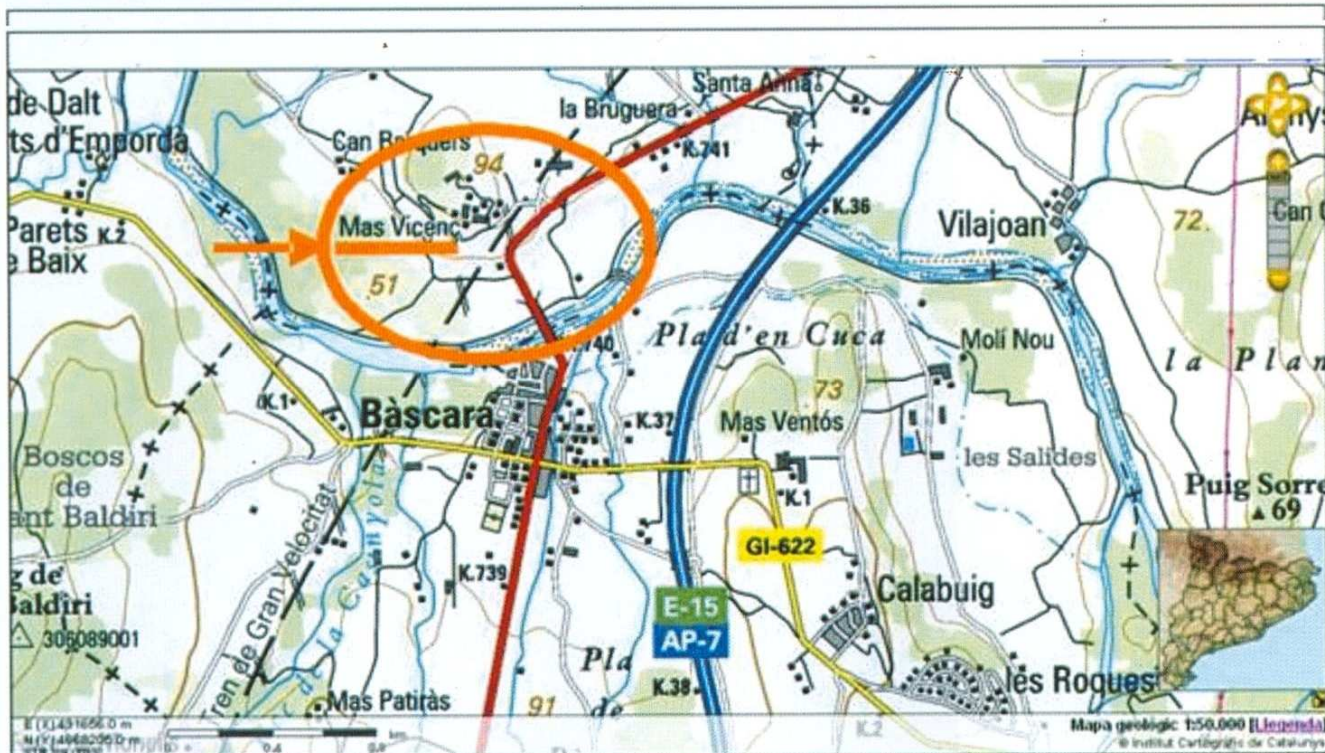

Figura 2.

Mapa geològic (a dalt) i geogràfic (a baix) del jaciment mas Vicenç.

Geològicament, l'entorn on han aparegut els materials arqueològics de Mas Vicenç es correspon a tres terrasses fluvials del riu Ter (F_Qt1 a F_Qt3). Administrativament, però, tot i que Mas Vicenç està situat a pocs metres del poble de Bàscara, pertany al municipi de Pontós.

Administrativament, pertany al municipi de Pontós, a la seva part més meridional, la qual actua de límit administratiu amb el municipi de Bàscara.

LA INDÚSTRIA LÍTICA DE MAS VICENÇ

A continuació enumerarem cada una de les 19 peces que formen el conjunt arqueològic de Mas Vicenç:

Mas Vicençs 1: És un nucli bifacial de quarsita (BN1GE) de petites dimensions (47x38x27cm). La direcció de les extraccions -les quals ocupen la part més marginal de l'objecte- és bipolar oposada. La part cortical representa més de la meitat de l'objecte (figura 4).

Mas Vicenç 2: És un nucli multifacial de quars (BN1GE). Les seves mesures són: 62x71x63 cm. El mètode de talla és multipolar ortogonal. Pràcticament tota la peça ha estat tallada (la zona cortical és mínima) (figura 2).

Mas Vicenç 3: És un nucli trifacial de quars (BN1GE). Mesures: 67x61x55 cm. El còrtex només és a la part proximal de la peça; n'és la seva base. El mètode de talla és el bipolar ortogonal.

Mas Vicenç 4: És un nucli trifacial de quars (BN1GE). Mesures: 55x52x48 cm. Molt similar a la número 3, també presenta còrtex només a la base de l'objecte, tot i que, en aquest cas, el còrtex ocupa més àrea. La direcció de les extraccions també és bipolar ortogonal.

Mas Vicenç 5: És un chopping-tool de quars (BN1GC) de petites dimensions (48x61x37 cm.). Presenta còrtex a la part proximal. La part configurada és bifacial amb fil convex.

Mas Vicenç 6: És un nucli de quarsita (BN1GE) Mesures: 64x51x63 cm. Pràcticament no cortical en tot la peça, el mètode de talla és bipolar oposada (figura 5).

Mas Vicenç 7: És un fragment de còdol (FBN1G) de quars. Mesures 36x37x18 cm. El còdol presenta petits retocs a la seva part distal i una extracció més gran (llàgrima invertida) a la part cortical de l'anvers de la peça (no és una ascle; no té taló).

Mas Vicenç 8: És una ascle de mitjà format (BPC) de quars. Mesures: 48x63x29 cm. La part dorsal és tota cortical, excepte tres extraccions a la part esquerra de la peça. Morfotipus: D2.

Mas Vicenç 9: És un ascle de mitjà format (BPE) de quars. Mesures: 73x38x23 cm. La part dorsal de la peça és totalment cortical. És l'única peça de Mas Vicenç que presenta una important concreció a la part ventral.

Figura 4. Nucli bifacial (BN1GE) de quarsita (Mas Vicenç 1).
Mètode de talla: bipolar oposat.
(Mas Vicenç 1)

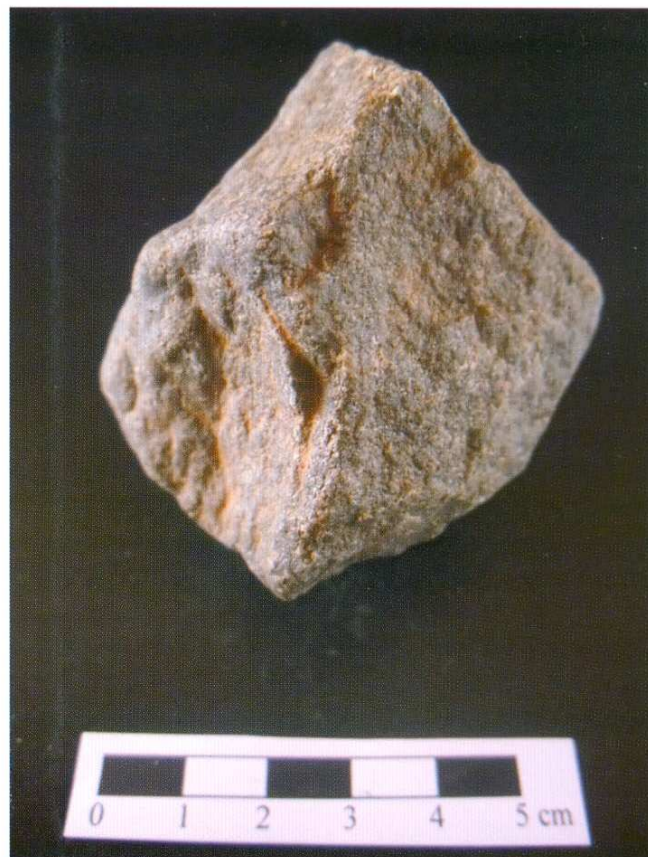

Figura 5. Nucli bifacial (BN1GE) de quarsita (Mas Vicenç 6). Mètode de talla: bipolar oposat. (Mas Vicenç 6)

Mas Vicenç 10: És un còdol (FBN1G) de quars de petites dimensions (38x31x19 cm.), molt erosionat, que presenta dues extraccions a la part distal de la peça.

Mas Vicenç 11: És una làmina de sílex, la única de Mas Vicens. Categoria estructural: BPC. Mesures: 82x40x16 cm. Morfotipus: LD21.

Mas Vicenç 12: És una petit ascle de lidita (BPC). Mesures: 33x20x12 cm. Presenta extraccions bifacials.

Mas Vicenç 13: És un ascle de quarsita (BPC). Mesures: 52x48x21 cm. Molt erosionada. Presenta extraccions marginals a la part esquerra.

Mas Vicenç 14: És un ascle de quars (BPE). Mesures: 52x32x13. Presenta dues extraccions gairebé simètriques a la part dorsal (figura 7).

Mas Vicenç 15: És un ascle de quars fraccionada en la seva part proximal esquerra (BPC). Mesures: 42x45x14 cm. Presenta extraccions al voltant de tota la peça (figura 6).

Mas Vicenç 16: És un ascle de quarsita molt deteriorada (BPE). Mesures: 48x41x13 cm. A la part dorsal presenta dues extraccions gairebé simètriques.

Mas Vicenç 17: És un ascle de quarsita (BPE). Mesures 36x50x12 cm. La seva cara dorsal presenta un seguit d'extraccions que posen de manifest el mètode de talla emprat: la preparació del nucli abans de l'extracció de l'ascle (mètode levallois) (figura 8). Mas Vicenç 18: És un fragment de còdol de quars (FBN1G). Mesures: 42x18x17 cm. Presenta una petita concreció en un dels seus extrems.

Mas Vicenç 19: És un ascle de quarsita (BPE) que presenta taló cortical de tipus plataforma. Mesures: 50x53x26 cm.

Figura 6. Ascle de quars (BPC) (Mas Vicenç 15).

Figura 7. Ascle de quars (BPE) (Mas Vicenç 14).

Figura 8. Ascle de quarsita (BPE), la cara dorsal de la qual indica un mètode de talla que prepara el còdol en l'elaboració de la BPE (Mas Vicenç 17).

Una vegada analitzats els instruments un per un, podem obtenir una visió general del procés morfotècnic d'aquesta indústria lítica. En síntesi, en podem destacar els següents trets:

- Les principals categories estructurals que formen part de la cadena operativa de producció dels instruments lítics són representats a Mas Vicenç a parts iguals: 11 ascles (BP) i 10 objectes de gran format (BN1G).

- Excepte una làmina de sílex (M.V. 11) i un ascle de petites dimensions de lidita (M.V. 12), la resta del material és tot o bé de quars (11 objectes) o de quarsita (6), la procedència del qual és de l'entorn immediat (riu Fluvià i afloraments adjacents).

- Els objectes de gran format (BN1G) són 10. La majoria són d'Explotació (5) i només una és de Configuració. La resta són fragments de còdols.

- Les tècniques de talla utilitzades per a la producció d'instruments són: la bipolar bifacial (2), la bipolar ortogonal (2) i la multifacial multipolar (1).

- L'únic objecte de gran format configurat (M.V. 5) és una peça bifacial amb fil convex (figura 9).

- El grup de les ascles o BP estant repartides en nombre igual les BP d'Explotació de les BP de Configuració.

- Les BP d'Explotació formen la part final del procés de producció d'ascles. En dues d'elles la cara dorsal presenta extraccions que ens informen sobre la preparació del nucli abans de l'extracció de les ascles.

- Dintre les BP de Configuració cal destacar la presència de dos morfotipus: denticulats i osques.

- La làmina de sílex (M.V.11) es pot atribuir a un moment de transició del mode tècnic 3 a 4 (neandertalià a aurinyacià).

- Són pocs els objectes configurats a partir de còdols o fragments de roca.

Figura 9. Còdol bifacial de quars (BN1GC) amb fil tallant convex. (Mas Vicenç 5).

EL CONJUNT LÍTIC DE MAS VICENÇ I EL SEU SIGNIFICAT EN EL CONTEXT PALEOLÍTIC DE L'ALT EMPORDÀ

Tot i que el jaciment de Mas Vicenç consta només de 19 objectes, cal destacar que els atributs tècnics de cadascuna de les peces és perfectament correlacionable amb jaciments de la mateixa tradició tècnica i cronològica localitzat en àrees pròximes com la plana del Rosselló, la depressió de La Selva o la vall mitjana del Ter.

Pels caràcters tècnics i la tipologia de la indústria lítica, podem situar, cronològicament, el conjunt lític de Mas Vicens en un moment de transició dels modes tècnics 2 (axelià) a 3 (mosterià). L'excepció és una làmina de sílex que formaria part d'un altre moment cronològic: la transició dels modes 3 a 4 (paleolític superior). Al jaciment de Llac I o Prats Comuns (Banyoles) s'esdevé una cosa similar: es tracta d'una ocupació amb abundants eines de pedra del període musterià, però, hi ha unes poques peces, entres les quals una làmina de sílex, pròpies de la fase de transició de les tradicions culturals mosterià a aurinyacià.

El procés de producció lítica està representat per les dues fases (explotació i configuració) de la cadena operativa, la qual cosa apunta que Mas Vicenç seria un àrea de pas dels *Homo heidelbergensis* i els *Homo neandertalensis* de finals del plistocè mitjà i principis del superior. El fet de no haver recuperat cap més element del registre (fauna i flora), i sense un context estratigràfic, no ens permet extreure

conclusions més precises sobre la funcionalitat d'aquestes ocupacions ni el mode d'explotació dels recursos d'aquesta àrea. De totes maneres, cal puntualitzar que Mas Vicenç està situat en un lloc elevat, estratègic, vora d'un curs fluvial, en una zona de pas d'animals -el corredor natural que comunica la plana de l'Empordà amb la depressió de La Selva-, circumstància que lògicament seria ben aprofitada per aquells *Homo*.

En el context del paleolític de l'Alt Empordà, Mas Vicenç significa una novetat important degut a l'escassetat de dades sobre el període paleolític. La localització d'indústria lítica a Mas Vicenç, a més del seu valor intrínsec, també pot esdevenir un punt de partida per promoure una recerca sistemàtica en aquesta comarca, una tasca que, a dia d'avui, encara està per fer.

En síntesi, el jaciment de Mas Vicenç consta de 19 objectes lítics que an estat localitzats en superfície, sense context estratigràfic, damunt d'unes antigues terrasses fluvials. Es tracta d'un conjunt lític que aporta dades significatives per comprendre el fenomen paleolític a l'Alt Empordà. Excepte una làmina de sílex (que es correspondria a la transició del paleolític mitjà al superior), la indústria del jaciment es pot atribuir a un moment de finals del plistocè mitjà i principis del superior (transició dels modes tècnics 2 a 3 o paleolític final inferior a mitjà).